

ELEŖTİREL YAZILAR - I

MİLLET
VE
MİLLİYETÇİLİK

Prof. Dr. Milay Köktürk

ÖTÜKEN

PROF. DR. MİLAY KÖKTÜRK; 1961 yılında Zonguldak'ta doğdu. Kastamonu Göl Öğretmen Lisesi'ni bitirdi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden 1984 yılında mezun oldu. Yüksek lisansını Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 1987'de tamamlayan Köktürk, Burdur ve Manisa illerindeki değişik liselerde 1986-1995 yılları arasında felsefe öğretmenliği yaptı. 1995 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne araştırma görevlisi oldu. Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, *Ernst Cassirer'de Sembol ve Sembolik Formlar* adlı teziyle, 2001'de doktoraasını verip aynı yıl yardımcı doçentliğe atandı. Aralık 2007'de doçent, Mart 2013'te profesör oldu.

Çalışmalarını bilgi, bilim, kültür ve siyaset felsefesi ağırlıklı olarak sürdüren Köktürk'ün *Hedef Ülke Türkiye'de Birey Toplum ve Siyaset, Kültür Bilimi Yazıları ve Kültürün Dünyası/Kültür Felsefesine Giriş* adlı telif eserleri vardır. Filozof Ernst Cassirer'den *Sembolik Formlar Felsefesi I-Dil, Sembolik Formlar Felsefesi II-Mitik Düşünme, Sembolik Formlar Felsefesi III-Bilginin Fenomenolojisi, Kültür Bilimlerinin Mantığı Üzerine, Rölativite Teorisi Üzerine, Sembol Kavramının Doğası*; Max Weber'den *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* adlı eserleri çevirip yayımlamış olan Milay Köktürk Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	9
Milletin Ontolojik Temelleri Üzerine	13
Millet Olmak ya da Olamamak.....	34
Yeniden Millilik; Ama Nasıl?	39
Türk Milliyetçiliğinin Ontolojik Temelleri ve Çokkültürcülük.....	47
Milliyetçi Düşüncenin Dünü ve Bugünü Üzerine	67
Aidiyetin Fenomenolojisi	84
Düşünce Özgürlüğü ve Milliyetçilik.....	96
Kavga Kavramı Olarak Milliyetçilik.....	121
Ülkeye Sahip Çıkmak Nedir?	126
Değişim Gereği.....	131
Türk Milliyetçiliği İdeoloji midir?	138
Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek	145
Özeleştirmeden Eleştiriye	153
Geleneksel Kabuller ve Cevapsız Sorular	177
Gündemde Yer Bulamayanlar	184
Milliyetçiler Ne Okur?.....	189
Eleştirel Tavrı ve Fikrî Tekâmül	196
Zihniyet Devrimi	204
Ufku Geniş Olmak.....	210
İdealistin Dünyası	215
Milliyetçilik ve Gelenek	223
Türk Yurdu Dergisi Milliyetçilik Soruşturması	228
Milliyetçilik Soruşturması -2016.....	234

SUNUŞ

“ELEŞTİREL YAZILAR” üst başlığı altında yayımladığımız bu kitaplar son on beŐ yıl içinde çeŐitli dergilerde yayımlanan makalelerden oluŐmaktadır. Hatta büyük kısmı yine makalelerden oluşan ve 2004 yılında yayımlanmış olan “Birey Toplum ve Siyaset” adlı kitabın içinde yer alan yazılar da yeniden sınıflandı ve bu diziyeye dâhil edildi. Makalelerin tümünde, etik ilkeler gereği, daha önce nerede yayımlandıkları belirtildi. Makaleler sınıflandırılırken yeniden okundu, birkaçında küçük düzeltmeler yapıldı, büyük çoğunluğu aynen alındı.

Bu yazılardan bazıları deneyim, gözlem ve tefekkür ürünü, bazıları da sadece akademik araŐtırmadır. Yayımlanan yazıların bir kısmı aynı veya yakın konularda, farklı zamanlarda ve farklı bağlamlarda ufak bakış açısı deđiŐiklikleriyle kaleme alındıkları için, kitaplardaki yazılarda tekrarlar mevcuttur. Tekrarları ortadan kaldırmanın yolu, tümünü yeniden yazmaktı. Bu da, “yazılmıŐ olanın yeniden yazılması” olacaktı. Bu nedenle yazılara dokunulmadı. Yazar, okuyucunun, tekrarları bu bağlamda değerlendirmesini arzu etmektedir.

Metinlerde bazı sözcüklerin Türkçe karŐılıđı yerine Batı dillerindeki halini kullandık. Bunun nedeni, Türkçe karŐılık kullanıldığında, metinde kastedilen anlamın tam olarak anlaŐılamayabileceđi endiŐesi oldu. Bu kullanım ve endiŐe belki yanlıŐtı, ama kullanım nedeni bu idi. Örneđin rasyonalite yerine aklilik yahut akıl düzenine uygunluk ifadeleri kullanılırsaydı, anlatılmak istenen yeterince anlatılamayacaktı. Başka bir örnek de form kavramı. Form yerine

şekil veya biçim demiş olsaydık, teknik ve felsefi bir terim olan form ile güncel dilde kullandığımız şekil/biçim birbirine karışmış olacaktı. Bu minvaldeki başka sözcükleri de aynı gerekçeyle aynen kullandık.

Yayımlanmış olan bu yazıları niçin kitaplaştırma gereği duyuldu?

Dergiler için “hür tefekkürün kalesi” der merhum Cemil Meriç. Ardından da “çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi” diye ilave eder. Gerçekten de dergi, her yayım döneminde yenilenen içeriğiyle, düşüncedeki dinamizmin eseri ve yansımasıdır. Fakat yine merhum Meriç’in belirttiği gibi, oradaki her fikir çiçeğinin ömrü kısadır. Dergi, adı üstünde süreli yayındır ve süresi bitince yerini yenisine terk eder. Her daim yenilenen, hem de çabuk eskiyen dergi düşünce dünyasındaki sürekliliği anlatır. Fikir dünyası sürekli akar; onları cisimleştiren makaleler de hep yeniden yazılır. Her yeni dergi öncekinin üzerine atılan bir kürek topraktır. Bir zaman geçince eski dergilerin sadece varlığı hatırlanır.

Merhum Meriç’ten devam edelim... Ona göre “eski dergiler ziyaretçisi kalmayan mezarlık” gibidir. Eski dergilerdeki yazılar da doğal olarak terk edilmiş mezarlığın sakinleri olmuş olurlar ve onlara erişim güçleşir. Bir yazarın kaleminden çıkıp dergi sayfalarına dağılmış yazıları, yazarın kendisi bile arayınca hemen bulamaz. Ama bunlar bir arada, toplu basım gibi olursa, hepsi el altında olmuş olur. Ayrıca bazı yazılar vardır ki, yazan veya okuyan onun el altında olmalarını ister. İşte kitap burada önem kazanır. Çünkü kitapta periyodiklik değil süreklilik vardır. Makale çiçekse kitap düşünce ikliminin çınarıdır. O hemen solmaz. Bu nedenle, belli çizgiye makalelerin kitaplaşmasında yarar vardır.

Yazılar, Eleştirel Yazılar üst başlığı ve konu bağlantılı bir alt başlık altında sıralandı. İlk kitaplar “Eleştirel Yazılar I-Millet ve Milliyetçilik”, “Eleştirel Yazılar II-Devlet ve Siyaset”, “Eleştirel Yazılar III-Toplum ve Kültür” şeklinde yayına hazırlandı. Serinin devamı ise henüz planlanma aşamasındadır. Makaleler, seriyi oluşturan kitaplara konu listesine göre dağıtılmaya çalışıldı.

Üst başlık olarak neden “Eleştirel Yazılar” adı seçildi?

Eleştiriyi adeta kusur bulma, yerden yere vurma, olumsuzlukları açığa çıkarma olarak anlayanların sayısı hiç de az değildir. Oysa felsefedeki anlamıyla ve Kantçı çizgiye uygulananıyla eleştiri bir bakış biçimi, bir çözümleme tarzı, bir fikir üretme yöntemidir. Eleştiride

var olan sorgulanır, açıklanır, genişletilir ve onun hakikati tüm boyutlarıyla açığa çıkarılır. En sonunda belki ona olumlu veya olumsuz bir değer biçilebilir. Yani eleştirel bakış sırf değer biçme üzerine kurulu değildir. Bu bakış, öncelikle entelektüel bir duruşu anlatır.

Özellikle çok boyutlu, karmaşık veya tartışmalı olguların, yukarıdaki anlamıyla eleştirel bakışa konu edilmesi gerekir. Bu olgular, kılı kırk yancı biçimde çözümlenmeden, sadece belli yargıları arka arkaya sıralayarak açığa çıkarılmış olmaz. Dolayısıyla onlara ilişkin sorunların çözümü yolunda doğru adımlar da atılamaz. Bu türden olguların çoklu bakış altında titizce incelenmesi gerekir. Felsefi düşünün niteliği ve felsefi bakışın bize taşıdıkları budur. Bu dizideki makaleler de toplumsal varoluşun en tartışmalı konularını çözümleyici biçimde ele almaktadır. Bu nedenle ve bir de Kantçı yöntemden esinlenerek, bu türden incelemeleri bünyesinde toplayan bu diziyeye “Eleştirel Yazılar” adı verildi.

Bu yazılar, geçmişin ideolojik çağlarında yaşayanlar yahut ideolojik olarak bilinçlenmek isteyenler için yazılmamıştır. İdeolojik zihinlerin buradaki çözümlemelere zaten ihtiyacı yoktur. Onlar kendi ideolojilerinin kutsal kaynaklarıyla yetinmelidir.

Bu yazılar, sosyal ve siyasal sorunlara kolay çözüm ve hazır reçete arayanlar için de değildir. Onlar insan temelli olguların doğal olgular gibi tek boyutlu olmadığını, onları anlama ve onlara ilişkin doğru yargılarda bulunma işinin uzun soluklu bir gayret ve yoğun düşünsel çaba gerektirdiğini hesaba katmazlar.

Bu yazılar, tüm sorunları kapsama ve onlara doğru çözümler önerme iddiası içermez. Çünkü insan dünyasının veya belli bir toplumsal dünyanın sorunlar demeti bir veya birkaç zihin tarafından ele alınamayacak kadar geniş boyutludur. Üstelik binlerce yıldan beri sayısız zihin insan ve onun üretimleri üzerinde düşünüp taşınmaktadır. Düşünülmemiş “düşünce” adeta kalmamış gibidir. Dolayısıyla bu yazılar, bugüne kadar söylenmemiş olan yepyeni şeyler dile getirme iddiası da taşımaz.

Bu dizideki sayfalarda yer alan çözümler sosyal, siyasal ya da kültürel problemlerimize, çelişkilerimize, bunalımlarımıza kendi gerçeğimizin penceresinden bakma ve buradan hareketle akılcı çözümler arama girişimi; yani sadece bir bakış biçimi teklifidir. Bu yazılar üslup olarak entelektüel çizgide olmayı, içerik olarak bu coğ-

rafyanın gerçeklerinden beslenmeyi hedeflemiştir. Birinci amaç zihinleri muhakemeye sevk ve davet etmek ise, diğeri de tarihe not düşmektir.

Her eser eksiktir ve tamamlanmayı bekler. Tamamlanan her bir eksiklik düşünce dünyasının gelişimi yolunda atılan bir adımdır. Dileğimiz, bu adımların gittikçe çoğalmasdır.

Denizli, Mayıs 2016

Prof. Dr. Milay KÖKTÜRK

MİLLETİN ONTOLOJİK TEMELLERİ ÜZERİNE*

Millet kavramını tartışmak

Millet kendi varoluş formuyla uzlaşmış, bu formu ve onun gereğini kabullenmiş bireylerden oluşur. Eğer ortada bu minvalde bir tartışma varsa, bireylerin kendi formlarını kabullenişleri vakiasında bir problem var demektir. Bu tartışma, yani “Tarihsel ve Sosyolojik Açıdan Millet” konulu tartışma kendi varoluşumuzla kavgamızı; kendi varoluş formumuz üzerinde uzlaşamayışımızı anlatmaktadır. En azından tartışma konusunun ilk çağrıştırdığı budur.

Eğer konu, “Türk milletinin karakteristikleri” olsaydı; bu, kendimizi keşif yolculuğuna çıkmayı ifade ederdi. Bu tartışmayla sanki millet gerçeği içinde var olduğumuzu kanıtlamak, bu amaç için de tarih ve sosyolojiden yardım temin etmek ister gibiyiz. Gerçekten Türk Milleti diye bir millet varsa, bu çerçevede tartışılacak bir şey olmamalıydı. Tartışıldığına göre, acaba Türk Milletinin varlığı şüphe konusu mudur? Eğer öyleyse bizler kimiz? Biz varız. Bizim gibi duyan, düşünen, hisseden birileri de var. Yani bilfiil sosyal olarak varolanı konuşuyoruz. Bilfiil “sosyal bir varolan”ı tartışmakla, onun belirsiz olduğunu da zımnen kabul etmiş oluyoruz. Şayet bu tartışmayı kendimiz için değil de toplumsal ortamdaki farklı algılamalar karşısında yapıyor-

* ASAM tarafından 12-13 Aralık 2007 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen “Tarihsel ve Sosyolojik Açıdan Millet” konulu tartışma toplantısında yapılan ve bildiri kitabında da yayınlanan sunum metnidir.

sak, bu da en azından birilerinin bunu böyle kabul etmiş olduklarını anlatmaktadır.

Tartışmaktan amaç, millet varlığını onaylayıp doğrulamak veya millet tesis etmek mi, durum tespiti mi? Durum tespiti ise, demek ki belirlenmemiş bir tablo vardır ve onu belirleyeceğiz. Peki, bunu nasıl yapacağız? Tartışılan şeyi tanımlayacak mıyız, tasvir mi edeceğiz? Tasvirin ve tanımlamanın anlamı, doğurabileceği sonuçlar nelerdir?

Tanımlama bir fotoğraf çekme değildir. O, zihinde kurduğumuz, içsel olan bir ilişki biçiminin kelimelerle dışa vurulmasıdır. Bu dışa vurma, zihinsel içeriğin basitçe ifadesi değildir. O zihinde bir konumlamayı anlatır ve aynı zamanda zihin yapımızı belirleyici rol icra eder. Sırf başkasına anlatmak için tanımlamayız. Önce kendimiz için tanımlarız. Onun karşısında da, onun hatırlattıklarına göre tavır alırız. Bir şey hissederiz, kendimize bir yük yükleriz. Başkası için tanımlama ikincil bir işlemdir. Bilme-bildirme işlemine en kesin giriş yolu tanımlamadır. Tüm bilgi, son tahlilde bilgi nesnesini bizim için aydınlatan bir şey değil midir?

Tanımlama aynı zamanda bir ilişki dizisi içerir. Bu bakımdan da, bilinçte bir yer ve anlam tahsisi demektir. Tanımlanan şey aynı şeydir ama tanımlayan kendini belirlemiş olur. Kendimizi şu veya bu şekilde tanımladığımız zaman, kendimize bakışımız, kendimize biçtiğimiz yer, koyduğumuz hedef, çizdiğimiz eylem alanı, kendimize yerleştirdiğimiz eylem ilkesi, kendimize tahsis ettiğimiz hayat; her şey toptan değişecektir.

Millet üzerine konuşulurken, genellikle tasvir yoluna gidilir. Milleti millet yapan nitelikler sayılır. Yaptığımız şey, bir eşyayı anlatır gibi anlatmaktan daha fazla bir şey olmaz. Hâlbuki eşya, tasvir edilen niteliklerden oluşan, ama onların basitçe toplamını aşan bir şeydir, millet de öyle. Oysa tasvir edilen varlık alanı dıştaki bir şey değil, kendi öz niteliklerimiz; kendi varoluş formumuz, içselleştirdiğimiz ya

da içselleştirmemiz gereken şeylerdir. Kendimizden değil büyük bir kitleden söz ettiğimize göre, sadece bizim tanımlamamız yetmez; herkes aynı algılamalıdır. Tanım veya tasvir o zaman anlamlı olur.

Belirlenmemiş tabloyu tasvir yoluyla netleştirme girişi, içte olana dıştan bakarak, ona ilişkin gözlemlerimizin ifadesinden başka bir şey değildir. Nasıl ki tanımlama anlatmaya en kesin giriş yoluysa, tasvir de aynı şekilde düşünülmelidir. Yani elimizde, tanım ve tasvirde başka başlangıç noktası yoktur. Fakat amaca uygun kavrayış için tanımda kalınmamalıdır. Zaten edebiyat, felsefe o noktada işin içine girer.

Ontolojik temeller

Millet bir birlik ve birliktelik hali olarak bilinir. Aynı dili konuşuyor, aynı şarkıyı söylüyoruz. Aynı kaderi de paylaşıyoruz. Peki, millet olmuş oluyor muyuz? Yoksa tüm bireyler tarafından keşfedilmeyi bekleyen bir varlık alanı mı var? Buradaki keşfetme basitçe algılama mı, yoksa daha soyut bir içerikte mi?

Konu, reel varlık alanı olarak milletin varlığı sorunu olduğuna göre bilfiil mevcut dayanaklarından, ontolojik temellerinden başlamak gerekir.

Ontolojik temel kavramından, varlığın varoluşunun doğru, haklı, hakiki ve kabul edilebilir/akıl düzenine uygun nedenleri, gerekçeleri; varlığı o varlık olarak var kılan, varlığın o varlık olarak varolmasına neden olan/mümkün kılan asıl ve en temeldeki yapı ve unsurlar; varlığın üzerine yükseldiği, adeta devamı gibi olduğu asıl zemin kastedilmektedir. Bu temel bize, o varoluşun niçin öyle olduğunu ve başka türlü olmadığını veya olmaması gerektiğini anlatır. Akıl düzeniyle olgunun örtüşmesini anlatan ontolojik temel, aynı zamanda bu varoluşun şimdiki zamandaki şekli ve içeriğini, onun tarihsel süreçteki macerasını tespit

de yöneltir. Bu temeli soruşturmak gerekir. Mademki amaç varoluşu kesin şekilde göz önüne sermektir, öyleyse bunun nesne/insan dünyasındaki zemini de açığa çıkarılmalıdır.

Üzerinde konuştuğumuz sosyal gerçeklik, sosyolojinin kavramlarından bakınca, “büyük sosyal grup”tur. Bu grubun, yani “millet” kavramının anlattığı yapı içinde varolan büyük kitlenin temelde yatan yapı unsurları var olmalıdır. Ayrıca millet kavramı yanında halk ve toplum kavramlarını da kullanıyoruz. Aynı ontolojik temeller bu sosyal gruplar için de söz konusudur.

“Temelde yatan” hangi varoluş unsurlarından söz edilebilir? Bu noktada esas itibarıyla şunlar karşımıza çıkar:

a) Soy ya da biyolojik varoluş, bir coğrafyada yaşıyor olma; yani fiziksel temel.

b) Kültürel varoluş; yani sosyal/tarihsel temel.

c) Bilinç varlığı olarak (farkında olan olarak) varoluş; yani bireysel bilinç temeli.

Bu unsurlar büyük ölçüde iç içe girmiştir. Onları birbirine eklenmiş zincir halkaları gibi düşünmek, bizi, olguyu matematiksel dizi veya doğal varlık alanı gibi düşünmeye götürür ki, millet varlığı ne matematiksel, ne doğal varlıktır. “Milleti millet yapan nitelikler” başlığı altında sayılan unsurların hepsi, bu ontolojik temellerden birini dayanak yapıp olguyu böyle tasvir etmekten başka bir şey değildir.

Fiziksel temelden başlayalım.

Bir sosyal grubun var olması için bir coğrafya ve orada hayat süren insanların mevcut olması gerektiğini söylemeye gerek yok. Ancak bu biyolojik durum, şunu sormayı gerektirir: Bir millete ait olarak, millet ferdi olarak doğulur mu? Doğar doğmaz bireye, “şu milletten” diye, asla sili-nemeyecek bir damga mı vurulur? Hayır. Sadece bir so-yun fiziksel halkası olarak doğarız; o kadar. Bu biyolojik aittir ve gerçek bir şeydir. Ancak bu gerçeklik, toplumsal hayattaki aitliğimizi belirlemez; biyolojik halka olmak

bize bilinç düzeyinde aitlik fısıldamaz. Dünya üzerindeki varoluş tarzımızı bilincimiz belirler. Lakin işin diğer boyutunu da soruşturmamız lazımdır. Bireyin içine doğduğu milleti/soyu hiç hesaba katmadan millettten söz edebilir miyiz? Hayır. Çünkü tüm fiziksel varoluş biçimleri, geriye ve ileriye doğru bir devamlılık taşır. Bir zincirleme mevcudiyet tasarlarız. Bunun içindir ki, kök/kaynak sorusu adeta beynimizi kemiren kurt gibidir. Bu sorunun cevabı ise dünyadaki konumumuzu belirlemeye yetmez. Biyolojik kökleri bilmekle, o köklere ait olmak ve de kendini onun devamı olarak algılamak aynı şey değildir. Asıl devamlılık algılaması zihnimizde şekillendirmemiz ve onaylamamıza bağlıdır. Bu çerçevede soy, mutlak ve tek aidiyet nedeni değildir. Soy sadece aitliğimizi belirleyen ideleri “doğal taşıyıcı” olarak iş görür. Yani taşınan şeylerin önce ve doğal olarak biyolojik varoluş halkaları ile taşınacağı kabul edilir. Bu taşınmada ise bir durak oluruz veya olmayız.

Eğer topluma aidiyetimizi belirleyen idelerin taşınmasında soya aidiyeti mutlak ve tek belirleyici olarak kabul edersek, ırka dayalı bir millet tasarımına sahip olmuş oluruz. Oysa biyolojik olarak bir kaynaktan gelmek sosyal gerçekliği oluşturmaz. Bu noktada, sosyal ve bireysel gerçeklik unsurları belirleyicidir.

Bir arada yaşayan bireyler topluluğu ortak yaşama biçimleri, ortak tasarımlar, ortak değer dünyası geliştirir. İşte insan denilen varlığın aidiyeti bu noktada belirginleşmeye başlar. Bu, doğal bir aidiyettir. İnsanlık dünyasında kendini konumlama ve tanımlama söz konusu olunca, dayanak noktası bu müştereklikler olur. Bilinç kendi kültürelliğine döner, kendini bu kültürellik içinde keşfeder ve ona dayanarak tanımlar. Bu kültürellik, feodal yapıdaki topluluğun kültürelliği veya ırk birlikteliği anlamındaki kültürellik değildir. Bireyin kendi öz varlığının bilincine varması, eylem koyma ve eşya dünyasıyla ilişkisi belirler. Yani sözünü et-

tiğimiz farkındalık, basitçe bir algılamamanın ötesine taşan içsel bir durumdur. Aksi halde kendini tanımlama etnik bir tanımlamaya dönüşür. Birey kendini sadece soy aidiyetiyle tanımlamaz da kendi aidiyetini değer dünyası üzerine kurarsa, “öteki” bir yabancı değil birlikte varoluşun olmazsa olmaz unsurudur. Bu noktada artık bireyin kendini tanımlayışı ve konumlayışı bilinç düzeyine çıkmış demektir. Asıl millet oluş bu noktada gerçekleşir.

Her bilinç bir şeyin bilinci, her “kendi bilinci” kendine ilişkin bir bilinçtir. Kendimizin farkında olmak, kendimizi tek başına bir mevcudiyet olarak algılamak değildir. Bizim bir halkası olduğumuz “başkaları” ve de beraber topluluk hayatını paylaştığımız “ötekiler” vardır. O halde kendilik bilinci kendini ötekilerle birlikte tanımlamayı da içerir; bu bilinç aynı zamanda aitlik bilinci olur. Yani bu ilişkinin altında, bilincin “bağıntılı tanımlama ve konumlama” eğilimi yatar. Bu bağıntılı konumlama, bireyi de kayıt altına alır. Ona yükümlülükler yükler. Tüm yükümlülüklerini sırtından atan birey, aynı zamanda tüm bağlantılarını da çıkarıp bir kenara koymuş demektir. Aidiyet bilinci işte böylece teşekkül eder. Aidiyeti algılama ve onun sorumluluğunu hissetme bağlılık; bunun farkında olmak da bağlılık bilincidir.

Bu noktada aidiyet biçimleriyle aidiyetin farkında oluş şekillerinin değişik düzeylerde olabileceğini not etmek gerekir. Birey systemsiz, güçlü bir farkındalık içermeyen systemsiz doğal aidiyet tavrı içinde olabileceği gibi, tam ve eksik aidiyet hissedebilir. Yani bu bilinç biçimi bütünlüklü veya parçalı algılamamanın zemini de olabilir. Bu takdirde tam veya eksik aidiyet/bağlılık ortaya çıkar. Yine bu bilinç temelinden zaman ve mekân algısı doğar. Hayata, dünyaya, geçmişe ve geleceğe bakış... Bu bilinç, zaman tasarımını ve buna bağlı algılamayı önceye ve sonraya doğru alabildiğine uzatabilir. Eğer feodal bir yapıdan söz ediyorsak, geçmiş ve gelecek, yakın geçmiş ve gelecektir. Ama kuşatıcı aidiyette,

tanınan bilinen kişilere karşı değil, kültürel varlık alanına karşı sorumluluk söz konusu olur.

Aidiyet ve bağlılık biçimleri ve bunların üzerinde yükselen bakış açısı, kendini tanımlamayı ve dolayısıyla ötekini tanımlamayı, kendini konumlamayı ve dolayısıyla ötekini konumlamayı da içerir. Sözü edilen öteki, uzak veya yakın, şimdideki veya geçmişteki öteki olabilir. Bu sebeple milletin reel ve düşünsel varlığından söz etmek hiç de yanlış olmayacaktır.

Bilfiil varolan/reel ve düşünsel varlık olarak millet...

Hayal gücümüzü zorlayalım; acaba insanlık tarihinin gerilerinde, insanların çoğaldığı bir zaman diliminde nasıl bir “insanlık durumu” var olmuş olabilir? Bu insanlık durumu sonraki zamanın ilerleyişinde nasıl bir biçim kazanmıştır? Bugün millet diye tanımlanan gerçeklik, insanlık tarihinin herhangi bir anında birdenbire gerçekleşen bir vakıa mıdır? Yoksa süreç içinde gerçekleşen bir varoluş tarzından mı söz ediyoruz?

Millet olma, insanlık dünyasının herhangi bir anında birdenbire gerçekleşen bir toplumsal durum değildir. Eğer millet birdenbire, adeta sıçramayla gerçekleşen bir varoluş tarzı olsaydı, onun bu şekilde biçimlenişi açıklanamaz bir şey olurdu. Oysa bilinen tarihsel zamanlarda biz, bugünkü anlamıyla milletlerden değil, ortak yaşama alanı ve biçimine, ortak gelecek iradesine sahip topluluklardan söz edildiğini görüyoruz. Bu topluluklar da kendi kuşaklarını yetiştirerek bugüne, yani onlar açısından ve o zamandan bakınca geleceğe uzanmış olmaktadır. Bu da o toplulukların bir arada oluşunda temel teşkil eden idelerin de geleceğe uzanması anlamına gelir. Tarihin bir zamanından sonra -ki Fransız ihtilali ve sanayi devrimi gösterilir-, o zamana kadar doğal yaşantı süreci olarak cereyan eden kendini-ge-

leceğe-taşıma; daha bilinçli şekilde, kendinde varoluşun daha derinden farkında olma şeklinde gerçekleşmiştir. Bu demektir ki, millet olma bir süreç gerektirir; millet olma bir süreç içinde gerçekleşir. Çünkü o, bilinçle karakterize olur. Bu bilinç basitçe “birliktelik bilinci” değildir.

Milletleşme süreci, son aşamada milleti var kılacak olan unsurların, birbiriyle bağlantılı aşamalardan geçerek ve birbirini bütünleyerek geliştiği zaman aralığıdır. Millet olma bir süreç içinde gerçekleştiğine göre, bu vakıayı ele alırken nereden baktığımız, bizzat kendimizin bu sürecin neresinde durduğumuz sorusu önem kazanır.

Sürecin herhangi bir yerinden, yani tamamlanmamış bir oluş dizisinden konuşuruz.

Sürecin sonundan bakarak tartışabiliriz. O zaman süreç tamamlanmıştır; buradan ele alış, geçmiş dönemin hikâyesi/anılması olur. Varolmuş ve kendi formumuzu netleştirmişizdir, nasıl varolduğumuzu tahlil etmeye, anlamaya çalışırız. Yani sözü edilen şey, şimdideki varoluş biçimimizin tarihsel hikâyesidir. Eğer çabamız varoluşumuzu kanıtlayma veya nasıl bir formda varolduğumuzu anlama üzerine yoğunlaşmışsa, o takdirde tamamlanmamış bir süreç içindeyiz demektir. Belki de tamamlandığına inanıyoruz veya tamamlamaya çalışıyoruz; belki de tamamlandığını kanıtlamaya çabalıyoruz. Her seçenekte, ortada belirsiz bir durum vardır. Oysa tamamlanmış kendi formunu bulmuş varoluş sahiplerinin, bu anlamda tartışmaları söz konusu değildir. Onlar vardır ve kanıtlama ihtiyacı duymazlar, kendi varoluşlarından emindirler.

Süreç büyük ölçüde tamamlanmışsa veya tamamlanış yolunda büyük ilerleme kaydedilmişse, varoluş netlik kazanmış olsa bile, ortada yine de eksik bir varoluş mevcuttur. (Türk Milleti tam da bu noktadadır.)

Millet denilen sosyolojik bir durumdan ve sosyolojik gerçeklikten söz ediyorsak, aynı zamanda düşünsel ger-